

Fokken in het duister

Zweedse witblauwfokkerij was twaalf jaar lang illegaal

De status van het Belgisch-witblauwras in Zweden is in twaalf jaar tijd geëvolueerd van illegaal ras naar getolereerd.

Het achtergrondverhaal van Belgisk Blå (Zweeds voor Belgisch blauw), van verbod tot uitdaging.

Het fokken van raszuivere Belgisch witblauwen (homozygoot dikbil) was tot kort geleden verboden in Zweden. De grondslag van het verbod ligt in een dierbeschermingswet uit 1988 (SFS 1988:539) die verbiedt om landbouwproductiedieren, maar ook gezelschapshuisdieren voort te brengen met een erfelijk gebrek, met een defect of met een andere eigenschap waardoor de dieren nodeloos lijden of waardoor hun natuurlijk gedrag negatief wordt beïnvloed. Ook het fokken met ouderdieren die drager zijn van een erfelijk gebrek, defect of eigenschap waardoor het welzijn van het moederdier en/of de nakomeling in het gedrag kan komen, mocht volgens een hieruit afgeleide Zweedse fokkerijwet uit 1993 niet (SJVFS 1993:129).

Torbjörn Esping:
'Witblauwen zijn door de Zweedse vleesindustrie gewild'

Promofilm wordt 'horrorfilm'
1995. Zweden treedt toe tot de Europese Unie. 'Per Olov Hagelgren maakte gebruik van het opengaan van de grenzen om witblauwsperma uit België te importeren en plaatste een verkoopadvertentie in onze krant', vertelt Torbjörn Esping. Esping is journalist voor de Zweedse landbouwkrant

ATL en volgt sinds een aantal jaren het wel en wee van het witblauwras in zijn land. 'Gunnar Nilsson, roséproducent te Viken met circa 1500 blonde d'Aquitainedieren, wordt bereid gevonden om zijn dieren met het sperma te laten insemineren. Het eerste Belgisch-witblauwkruisingskalf op Zweedse bodem, Christina genaamd, komt aldus op 3 januari 1997 ter wereld.'

28 april 1997. Het Zweeds gerecht verzoekt het Europees Hooggerechtshof om een prejudicieel advies in een strafrechtelijke procedure die het Zweedse ministerie van landbouw heeft ingespannen tegen Hagelgren en Nilsson vanwege illegale spermaimport. Het hof oordeelt in zijn arrest van 19 no-

vember 1998 dat een lidstaat de import van sperma van ki-stieren uit een andere lidstaat niet mag verbieden op grond van de Europese, geharmoniseerde wetgeving voor de handel in fokmateriaal (EU-directieve 87/328).

Gesterkt door de uitspraak importeert Inge Larsson uit Höganäs enkele drachtige witblauwvaarzen uit Denemarken. 'Om het ras te promoten nodigde Larsson in 1989 de Zweedse televisie uit om de geboorte van het eerste raszuivere witblauwkalf in beeld te brengen', verhaalt de journalist verder. 'Het promofilmje wordt een "horrorfilm". De die-

renarts, die vooraf beloofd had om de keizersnede uit te voeren, weigert dit te doen. Het kalf wordt daarop, onder het oog van de camera's, versneden in stukken door de veehouder ter wereld gebracht. Zelf heb ik de film niet gezien, maar de Zweden waren naar horen door de beelden zeer onthutst.'

Houding slachthuizen hypocriet

De import van het sperma is aanleiding voor het Zweedse ministerie van Landbouw om in 1995 de fokkerijwet uit 1993 bij te sturen en te verduidelijken (SJVFS 1995:113 en 1995:181). Het verbod was

nu eveneens van toepassing op sperma en embryo's en in de bijlage van de betreffende besluiten werden de erfelijke gebreken, defecten en niet-gewenste eigenschappen expliciet benoemd. Voor het rundvee betrof het onder meer Blad, de chromosoomtranslocatie 1/29 en musculaire hypertrophie (dikbil). Het praktische gevolg van dit besluit was dat het Belgisch-witblauwras als ras eigenlijk niet meer verboden was, maar alleen kon worden ingezet voor gebruikskruising op melkvee en wel onder de dubbele voorwaarde dat de eerste generatie nakomelingen (F1) zonder verlossingsproblemen zouden worden geboren én verplicht zouden worden ingezet voor de vleesproductie. 'Op deze manier was het voor de veehouders niet mogelijk om met deze dieren verder te fokken', becommentarieert Esping de uitvloeisels van de nieuwe richtlijn. 'Althans, theoretisch niet.'

'In de praktijk werden de eerstegeneratiedieren wel aangehouden voor verdere fok', legt Roger Nilsson, die het gesprek met Esping volgt, uit. Roger Nilsson is één van de circa vijftig witblauwfokkers die Zweden zou tellen (zie ook kader Enthousiast over 'monster-ras' op pag. 9). Samen zouden zij naar schatting 2500 witblauwen, al dan niet reeds raszuiver, bezitten. 'Het is een schatting. Exacte gegevens zijn niet bekend, want niemand registreerde de aanfok.'

'Coöperatieve slachthuizen laten tot op heden voor elk slachtrijp dier de afleveraar een verklaring ondertekenen waarin hij bevestigt dat het dier geen raszuivere witblauwe is', vertelt journalist Esping. 'Een totaal hypocriete houding,' vindt Nilsson, 'want aan de andere kant zijn onze dieren zeer gewild. Ze betalen zelfs royaal meer dan gangbaar.' En iemand die de verklaring niet wilde ondertekenen? Roger Nilsson: 'Die loog een beetje over de afkomst van zijn dier of liet het slachten in een privaat slachthuis.' 'Iedereen wil Belgisch witblauwen', sluit Esping het gesprek af. 'De vleesproducenten, de fokkers, maar ook de vleesindustrie. Zij willen het echter niet openlijk toegeven.'

American Paint Horse biedt hulp

Ook de Zweedse paardenwereld, in het bijzonder het American Paint Horse studbook, had proble-

Roger Nilsson:
'Wij fokken al twaalf jaar witblauwen zonder geboorteproblemen'

De Zweedse vleesproductie in een notendop

Zweden is met zijn 41,4 miljoen hectare één van de grootste EU-landen. Bijna de helft van het land is bebost, één derde van het land bestaat uit bergen en meren. Het landbouwooppervlakte, voornamelijk in Midden- en Zuid-Zweden gelegen, maakt slechts zeven procent uit van het totale landoppervlakte, het weiland 1,5 procent. Landbouw en bosbouw worden op de landbouwbedrijven, die meestal een familiaal karakter kennen, veelal gecombineerd. Het coöperatieve wezen is in Zweden sterk ontwikkeld. Drie kwart van de agrarische productie wordt via coöperatieve organisaties verder verwerkt of afgezet.

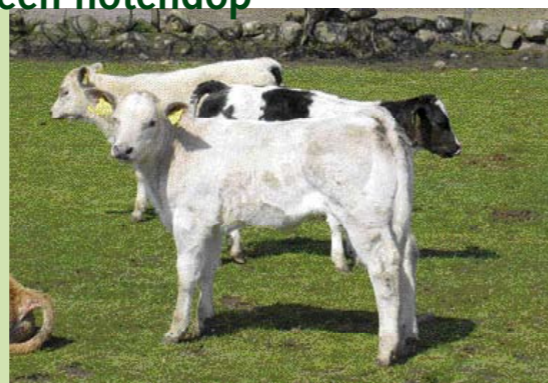
Zweden telt ongeveer 1,5 miljoen runderen op circa 25.000 bedrijven. Eén derde van het fokvee bestaat uit vleesvee. De meest voorkomende vleesrassen zijn hereford, charolais, simmental, limousin en aberdeen angus. Het hereford- en charolaisras

Tabel 1 – Het vleesveelandschap in Zweden

vleesras (raszuiver)	vaarzen	koeien	totaal 2006-07
blonde d'Aquitaine	68	205	273
charolais	1.269	4.628	5.897
chianina	3	0	3
limousin	302	965	1.267
simmental	643	1.964	2.607
angus	209	791	1.000
belted galloway	7	13	20
hereford	840	2.419	3.259
hooglander	189	686	875
totaal raszuiver vrouwelijk fokvee (vlees)			15.201
totaal vrouwelijk fokvee (vlees)			182.725
totaal fokvee (vlees/melk)			548.453
totaal runderen (fokvee, kalveren, jongvee, stieren)			1.516.647

men met de nieuwe fokkerijwet. Het American Painthorseras kent namelijk het lethal white syndrome (LWS), een recessief overervende, genetische ziekte. Veulens die met het lethal white syndrome worden geboren, sterven binnen veertien dagen na de geboorte een pijnlijke dood als gevolg van een slecht functionerende dikke darm. Hengsten die drager zijn van het LWS-gen, mochten om die reden en ondanks stamboekkeuring in een ander EU-land, niet dekken in Zweden.

Een Zweedse fokker van American Paintorses, Jill Erlandsson, diende daarom een klacht in bij de Europese autoriteit. De Zweedse staat werd een eerste maal veroordeeld in mei 2005. De basis voor het arrest vormde art. 28 uit het Europese verdrag dat invoerbepalingen op kwalitatieve gronden tussen lidstaten verbiedt alsook de EU-directieve 90/427, die de zoötechnische en genealogische voorwaarden vastlegt voor het intracommunautair handelsverkeer van paarden. De omzetting van de veroordeling in het Zweeds fokkerijrecht bleef echter ook

Van het Zweedse vleesvee is minder dan tien procent raszuiver

zijn verreweg het meest populair. Van het vleesvee is minder dan tien procent raszuiver (zie ook tabel 1). Svensk Avel is de grootste ki-coöperatie in Zweden. Sinds 1 januari 2008 is de organisatie gefuseerd met het Deense Dansire. Samen vormen zij nu Viking Genetics, een ki-onderneming met 20.000 leden in Denemarken en Zweden en een verkoopvolume van 3 miljoen spermarietjes. Het fokprogramma van Viking Genetics richt zich voornamelijk op de melkveehouderij en de gebruikskruising. De organisatie heeft één Belgisch-witblauwstier in haar portfolio: Egebak Vincent (Bijoutier x Brejnholt Lasse).

De gemiddelde slachtkwaliteit op de Seurop-schaal voor jonge stieren is R- tot R+. Swedish Meat voert 65 procent van de slachtingen uit en is er marktleider. Swedish Meat is een onderdeel van het Finse vleesconcern HK Scan, waarin het Deense Danish Crown eveneens een belang heeft van 8 procent. Per hoofd en per jaar consumeren de Zweden 25 kilogram kalfs- en rundvlees. De productie kent een zelfvoorzieningsgraad van 55 procent.

nu weer een dode letter. Hierop werd een tweede klacht door de fokker ingediend. In oktober 2006 veroordeelde Europa andermaal de Zweedse 'huiswet'. Omdat ook dat niets opleverde, schreef Jill Erlandsson in december laatstleden een brief naar de EU-commissie. Deze laatste richtte op haar beurt een schrijven naar de Zweedse staat om die aan de veroordeling te herinneren en met het verzoek de nationale wet te wijzigen.

Nachtmerrie voorbij?

Het schrijven van de EU-commissie was aanleiding voor het Zweedse ministerie van Landbouw om op 29 april laatstleden een nieuw fokkerijbesluit te publiceren. 'Het besluit werd vooraf doorgesproken met de EU-commissie', zegt Johan Loberg, landbouwingenieur bij het Zweedse ministerie van Landbouw.

'De algemene basisregel datodeloos lijden of negatieve beïnvloeding van het natuurlijk gedrag vermeden moet worden, blijft onverminderd van

Enthousiast over 'monsterras'

Roger Nilsson fokt sinds een tiental jaar witblauwen te Blidsberg (Midden-Zweden). Naast rundvee fokt Nilsson ook nog Ardenner trekpaarden en chihuahuahonden en bezit 200 hectare bosbouw. 'Het eerste contact met het witblauwras kwam via een tv-programma waarin het ras als "monsterras" werd voorgesteld', vertelt Nilsson (41). 'Volgens de makers van het programma konden de dieren niet stappen en vielen ze om door hun gewicht. Ook het keizersnedeprobleem werd uitvoerig in beeld gebracht.'

Omdat de fokker, naar eigen zeggen, nogal ongelovig is van natuur, trok hij met echtgenote Anna naar het betreffende veebedrijf uit het programma om met eigen ogen het ras te beoordelen. Nilsson, die in een slachthuis heeft gewerkt, was vanwege de uitzonderlijke bespierung direct laaiend enthousiast en importeerde daarop Belgisch-witblauwgenetica uit Denemarken.

'Momenteel zijn hier alle raszuivere witblauwe ouderdieren verkocht voor de fokkerij', geeft de fokker aan. 'De interesse bij onze Zweedse vleesveehouders is zeer groot. Nu bezit ik nog slechts een zevental raszuivere et-kalveren en een uit Vlaanderen geïmporteerde stamboekstier. De stier, een zoon van Filou de Saint Fontaine, zet ik in op vijftig reforme Zweedse roodbonten. Op die manier produceer ik hybridefokdieren, F1's, voor vleesveehouders die ontgoocheld zijn over de slachtgewichten en -rendementen van hun meestal Angelsaksische of Franse vleesvee.' De naam van de Belgische fokker van de stier wil de veehouder liever niet gepubliceerd zien. Nilsson, ietwat mompelend: 'De manier waarop hij hier is geraakt, is niet zo conventioneel.'

De et-stierkalveren zullen worden verkocht voor

De animo voor inzet van witblauw is bij de Zweedse vleesveehouders zeer groot

de dekking. De vrouwelijke dieren vormen de nieuwe generatie fokdieren op het bedrijf. 'Doel is om hen te paren met een stier die zelf met een laag geboortegewicht, minder dan 50 kilogram, is geboren en lichte kalveren fokt die met een maximum aan bespierung uitgroeien.'

In tien jaar tijd heeft Roger Nilsson, naar eigen inventarisatie, slechts één keizersnede gehad. 'Ik probeer wel alle omstandigheden naar mijn hand te zetten', legt hij uit. 'Een keizersnede kost hier al gauw 600 euro. Bovendien is het vrij onzeker dat de dierenarts op een deskundige wijze de keizersnede uitvoert. De vaarzen laat ik daarom een eerste maal afkalven van een jerseystier of een hooglanderstier. Pas voor de tweede kalving, nadat de vaars uitgegroeid is, gebruik ik witblauwstieren. Verder zorg ik ervoor dat de dieren mager afkalven. Het kalf wordt dan niet te zwaar tijdens de dracht. En last but not least: ik fok niet met de meest extreem beveesde koeien. Die worden afgemest voor de slacht. Dat is ook mijn advies aan andere Zweedse fokkers.'

kracht, inclusief het vermijden van een hoge frequentie van moeilijke geboorten', zegt Loberg. 'Dit ligt volledig in lijn met onze dierbeschermingspolitiek in andere domeinen.'

De nieuwe richtlijn geeft de veehouders een grotere vrijheid bij het fokken met dieren, maar legt tegelijkertijd ook een grotere verantwoordelijkheid bij hén neer. Johan Loberg: 'De fokkers moeten namelijk zelf het bewijs leveren dat aan de algemene basisregel is voldaan.' Dit kan volgens het nieuwe besluit onder meer door DNA-onderzoek op het niet aanwezig zijn van het erfelijk gebrek, defect of andere eigenschap bij één van de ouderdieren of op enigerlei andere manier, bijvoorbeeld met stamboekgegevens. De bewijsvoering is enkel verplicht voor die paringen waarvan met een hoge mate van zekerheid kan worden gesteld dat zij tot dierwelzijnsproblemen kunnen leiden.

Praktisch samengevat: door de nieuwe richtlijn is gebruikskruising op melkvee én absorptiekruising op vleesvee met het Belgisch-witblauwras volledig

legaal geworden onder de voorwaarde dat de nakomelingen zonder moeilijkheden worden geboren. De eerstegeneratiekruisingsdieren (F1) hoeven niet meer verplicht ingezet te worden voor de vleesproductie. De raszuivere fokkerij met Belgisch-witblauwstamboekdieren is eveneens toegelaten onder dezelfde condities.

De twaalf jaar lange nachtmerrie is voorbij voor de Zweedse witblauwfokkers, althans voorlopig. Het vermijden van een hoge frequentie moeilijke geboorten en de bewijsvoering zijn nu wel dé uitdaging. 'Maar dat is op zich geen probleem', stelt Roger Nilsson. 'Wij fokken al twaalf jaar witblauwen zonder geboorteproblemen.' Is daarvoor niet ingeboet op karkaskwaliteit? 'We leveren klasse E op de Seurop-schaal, maar daar vind je in de officiële statistieken niets van terug. We hebben twaalf jaar lang gefokt in het duister.'

Guy Nantier